Економічні науки : збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. Серія "Регіональна економіка". Випуск 21 (83). Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор Л.Л. Ковальська. Луцьк : ВІП ЛНТУ, 2024. 496 с.

УДК 658.14

Косінський П.М., доктор філософії
Луцький національний технічний університет
https://orcid.org/0000-0002-3254-2379
e-mail: p.kosinskiy@lutsk-ntu.com.ua

Kosinskyi Petro, Doctor of Philosophy
Lutsk National Technical University
https://orcid.org/0000-0002-3254-2379
e-mail: p.kosinskiy@lutsk-ntu.com.ua

РОЛЬ «ЗЕЛЕНОЇ» ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПОСИЛЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Обґрунтовано необхідність «зеленої» трансформації підприємств агропромислового комплексу. Встановлено взаємозв'язок між «зеленою» трансформацією і конкурентоспроможністю підприємства. Запропоновано пріоритетні напрямки та заходи «зеленої» трансформації аграрних підприємств. Сформовано відповідні висновки.

Ключові слова: «зелена» трансформація, аграрне підприємство, агропромисловий комплекс, розвиток, конкурентоспроможність

THE ROLE OF «GREEN» TRANSFORMATION IN STRENGTHENING THE COMPETITIVENESS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

"Green" transformation is an important step towards sustainable development of the agricultural sector of the economy. "Green agricultural practices prove that this approach helps to strengthen competitive positions in sales markets.

Ensuring the transition of domestic agricultural enterprises to the principles of a "green" economy involves the use of environmentally friendly technologies and equipment, production of environmentally friendly products, creation of "green" jobs, etc.

The author reveals the orientation of the domestic agricultural sector of the economy towards creating the ecological and economic integrity of organic agricultural production.

It has been found that the "green" transformation of the agro-industrial complex contributes to the competitiveness of the enterprises included in it as a result of the introduction of energy-efficient technologies and sustainable use of natural resources. The use of environmental approaches in agricultural production reduces

costs, provides market advantages, and helps to adapt in the event of unpredictable changes in the market.

The article proposes priority areas of "green" transformation of agricultural enterprises that will help to increase their competitiveness. They include the introduction of energy-efficient technologies, the use of circular economy principles, and the adaptation of organic production to international standards. Stimulating the investment attractiveness of the agricultural sector and cross-border cooperation contribute to the modernization of the agricultural sector and strengthening its position in the global market.

It is emphasized that the agro-industrial complex is quite attractive for alternative investments, and therefore, it is advisable to ensure adequate funding in this area in the future. The proposed measures of "green" transformation of agricultural enterprises will reduce environmental risks and ensure their sustainable economic development.

Keywords: "green" transformation, agricultural enterprise, agro-industrial complex, development, competitiveness

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. «Зелена» трансформація є важливим етапом на шляху сталого розвитку регіонів України, які, між іншим, для цього мають великий потенціал. Вважаємо, в умовах глобальних екологічних викликів, особливої уваги, в даному контексті, заслуговує аграрний сектор економіки, адже він забезпечує функціонування важливих галузей промисловості, постачаючи їм сировину для виробництва та переробки й, при цьому, забезпечує не лише важливі соціально-економічні потреби, а й чинить помітний вплив на довкілля, який не завжди має позитивні наслідки. Впровадження «зелених» практик ведення сільського господарства у різних державах світу доводить, що такий підхід сприяє не лише підвищенню ефективності аграрного виробництва, але й зміцненню позицій регіональної економіки на міжнародних ринках.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Наукові дослідження, що пов'язані із дослідженням даної проблеми, відображені у працях вітчизняних вчених. Зокрема, у них: досліджувались передумови розвитку «зеленої» економіки й питання структурної трансформації економіки у контексті зменшення шкідливого впливу на навколишнє природне середовище *(Круглов, 2023)*; вивчались

особливості й фактори «зелених трансформацій», а також їх вплив на галузеву структуру економіки *(Коцко, 2021)*; розглядалось впровадження принципів «зеленої» економіки, підкреслюючи роль екологічних підходів у зміцненні продовольчої безпеки й конкурентоспроможності аграрних підприємств *(Шацька і Когут, 2024)*.

Цілі статті. Визначення пріоритетних напрямків «зелених» трансформацій підприємств агропромислового комплексу та відповідних заходів впливу на підвищення їх конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У процесі євроінтеграції та сталого розвитку, у нашій державі виникла потреба пошуку нових підходів щодо впровадження європейських стандартів у різних сферах економіки. У даному контексті, важливим напрямком є забезпечення переходу вітчизняних підприємств агропромислового комплексу на засади «зеленої» економіки, що передбачає використання екологічно чистих технологій та обладнання, виробництво екологічної продукції, створення, так званих, «зелених» робочих місць і, як наслідок, підвищення їх конкурентоспроможності тощо. Разом з тим, недостатнє розуміння змісту основних концепцій гальмує ці процеси, вимагаючи посилення державного регулювання та активізації наукового потенціалу.

Шлях, який обрала наша держава, передбачає «перетворення в аграрному секторі економіки, спрямовані на створення еколого-економічної цілісності органічного сільськогосподарського виробництва, яка забезпечить нівелювання «екологічних ризиків» та «екологічних дефіцитів» задля добробуту людства та задоволення інтересів майбутніх поколінь у скороченні темпів виснаження природних ресурсів» *(Дмитренко, 2019)*.

Вважаємо, що «зелена» трансформація агропромислового комплексу сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємств, що належать до нього, в наслідок впровадження енергоефективних технологій і сталого використання природних ресурсів.

В науковій літературі «конкурентоспроможність», здебільшого, розглядається як здатність підприємств на певному ринку збуту боротись за споживача, що стимулює їх до саморозвитку. В регіональному аспекті конкурентоспроможність «характеризує рівень соціального та економічного розвитку регіону на основі використання конкурентних переваг, здатних забезпечити сталий розвиток» *(Гоблик, 2023)*.

Використання екологічних підходів у агропромисловому виробництві дозволяє знизити деякі статті витрат, надає додаткових ринкових переваг, а також допомагає швидше адаптуватись в разі непередбачуваних змін на ринку і залишитись підприємству «на плаву».

У зв'язку із вище наведеним, можемо запропонувати пріоритетні, на нашу думку, напрямки «зеленої» трансформації аграрних підприємств, що допоможуть підвищити рівень їх конкурентоспроможності (табл. 1).

Таблиця 1

Напрямки «зеленої» трансформації аграрних підприємств для підвищення їх конкурентоспроможності

Заходи, що передбачаються	Вплив на конкурентоспроможність
1	2
Напрям 1. Активне впровадження «зелених» технологій	
Стимулювання переходу до використання альтернативних джерел енергії	Технологічне удосконалення аграрних підприємств в аспекті раціонального використання енергоресурсів; підвищення економічної ефективності аграрних підприємств за рахунок зниження витрат на енергоносії
Впровадження технологій циркулярної економіки у господарську практику аграрних підприємств	Активації інноваційних процесів в галузі агропромислового комплексу у відповідності із принципами сталого розвитку
Використання досвіду зарубіжних держав у впровадженні технологій органічного виробництва	Можливість зростання доданої вартості, сільськогосподарської продукції; підвищення рівня диференціації та диверсифікації продукції агропідприємств

Продовження таблиці1

1	2
Напрям 2. Забезпечення інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки	
Розвиток сучасної інфраструктури в сільській місцевості	Зменшення витрат аграрних підприємств на логістичні процеси, а також зберігання виробленої продукції
Формування та реалізація спеціальних програм фінансової підтримка малих та середніх підприємств аграрного сектору, що розвиваються	Модернізація наявної матеріально-технічної бази агропромислових підприємств; збільшення конкурентних переваг і можливостей на товарних ринках
Виявлення «недобросовісних» пільгових суб'єктів господарювання в аграрному комплексі, що зловживають заходами фінансово-економічної підтримки держави	Витіснення вже давно неприбуткових аграрних підприємств із товарного ринку; наповнення бюджету держави, а також інвестиційній привабливості даної галузі промисловості
Напрям 3. Посилення транскордонної співпраці	
Формування нових моделей ринку у контексті транскордонної співпраці	Підвищення економічної функціональності агропромислових підприємств у нових ринкових умовах
Розвиток партнерських взаємозв'язків; створення спільних економічних проєктів	Обмін досвідом й технологіями може сприяти модернізації й підвищенню рівня економічного розвитку агропідприємств
Узгодження національних стандартів виробництва аграрної продукції з міжнародними	Створює можливості для конкурентоспроможності вітчизняної аграрної продукції на зовнішніх ринках збуту

*Побудовано автором на основі *(Цюцюпа, 2019), (Марченко, 2024), (Щербина, 2021).*

Зауважимо, що агропромисловий комплекс є досить привабливим для вкладення альтернативних інвестицій, що мають суттєві переваги над традиційними і можуть неабияк вплинути на посилення його конкурентних переваг. Тому, доцільно забезпечити належне фінансування розвитку виробництв органічної продукції; створення й використання

джерел енергії на основі біомаси та виробництв із переробки агропромислових відходів тощо.

Висновки. Розвиток агропромислового комплексу вимагає інтеграції екологічно сталих підходів для підвищення конкурентоспроможності підприємств, що входять до нього. У зв'язку із цим, пріоритетними напрямками розвитку будуть: активне впровадження «зелених» технологій, забезпечення інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки та посилення транскордонної співпраці. Реалізація відповідних заходів, у процесі досягнення, представлених пропозицій, дозволить не лише зменшити екологічні ризики, а й забезпечити сталий економічний розвиток підприємств аграрного комплексу.

This project has received funding from European Union`s Horizon 2020 research and innovation programme under grant agreement No.871072.

Список бібліографічного опису

1. Круглов В. Державна політика розвитку «зеленої» економіки в Україні: тенденції та проблеми. *Науковий вісник: Державне управління.* 2023. № 2 (14). С. 259–278.

2. Коцко Т. А. Система факторів та механізм «зеленої трансформації» економічної системи країни. *Причорноморські економічні студії*. 2021. Вип. 63. С. 30–39.

3. Шацька З. Я., Когут А. Л. Сталий розвиток агропромислового сектору України на засадах «зеленої економіки». *Зелена трансформація та стала біоекономіка* : моногр.; за наук. ред. А. А. Олешко, О. Ю. Будякової. Київ : КНУТД, 2024. С. 361–382.

4. Дмитренко Р. М. Вектори державного регулювання створення «зелених» робочих місць у процесі трансформаційних перетворень з «озеленення» аграрного бізнесу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 12. С. 118–122.

5. Гоблик В. В. Конкурентоспроможність економіки регіону та регіональний розвиток. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 47. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-83.

6. Цюцюпа С. В. Вплив конкуренції на інноваційну діяльність підприємства. *Вчені записки університету «КРОК». Серія : Економіка*. 2019. Вип. 1. С. 221–229.

7. Марченко О. Ю. Ключові напрями «зеленої» трансформації економіки регіонів в період повоєнної відбудови України. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2024. Том 35 (74). № 1. С. 66-72.

8. Щербина С. В. Трансформація аграрного бізнесу в Україні в умовах реалізації європейського зеленого курсу. *Вчені записки Університету «КРОК»*.

2021. №3 (63). С. 33–43.

References

1. Kruhlov, V. (2023). Derzhavna polityka rozvytku «zelenoi» ekonomiky v Ukraini: tendentsii ta problemy [State policy of "green" economy development in Ukraine: trends and problems]. *Naukovyi visnyk: Derzhavne upravlinnia – Scientific Bulletin: Public Administration*. No. 2 (14). P. 259–278. [in Ukrainian].

2. Kotsko, T. A. (2021). Systema faktoriv ta mekhanizm «zelenoi transformatsii» ekonomichnoi systemy krainy [The system of factors and the mechanism of "green transformation" of the country's economic system]. *Prychornomorski ekonomichni studii – Black Sea Economic Studies*. Issue 63. P. 30–39. [in Ukrainian].

3. Shatska, Z. Ya., Kohut, A. L. (2024). Stalyi rozvytok ahropromyslovoho sektoru Ukrainy na zasadakh «zelenoi ekonomiky» [Sustainable development of the agro-industrial sector of Ukraine on the basis of the "green economy"]. *Zelena transformatsiia ta stala bioekonomika : monohr [Green transformation and sustainable bioeconomy: monograph]*. Kyiv : KNUTD. P. 361–382. [in Ukrainian].

4. Dmytrenko, R. M. (2019). Vektory derzhavnoho rehuliuvannia stvorennia «zelenykh» robochykh mists u protsesi transformatsiinykh peretvoren z «ozelenennia» ahrarnoho biznesu [Vectors of state regulation of the creation of "green" jobs in the process of transformational changes in the "greening" of agricultural business]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*. No. 12. P. 118–122. [in Ukrainian].

5. Hoblyk, V. V. (2023). Konkurentospromozhnist ekonomiky rehionu ta rehionalnyi rozvytok [Competitiveness of the regional economy and regional development]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*. Issue 47. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-83. [in Ukrainian].

6. Tsiutsiupa, S. V. (2019). Vplyv konkurentsii na innovatsiinu diialnist pidpryiemstva [Influence of competition on the innovative activity of the enterprise]. *Vcheni zapysky universytetu «KROK». Seriia : Ekonomika – Scientific notes of the University "KROK"*. Issue 1. P. 221–229. [in Ukrainian].

7. Marchenko, O. Yu. (2024). Kliuchovi napriamy «zelenoi» transformatsii ekonomiky rehioniv v period povoiennoi vidbudovy Ukrainy [Key directions of "green" transformation of the regional economy in the period of post-war reconstruction of Ukraine]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriia: Ekonomika i upravlinnia – Scientific notes of Vernadsky TNU. Series: Economics and Management*. Vol. 35 (74). No. 1 P. 66–72. [in Ukrainian].

8. Shcherbyna, S. V. (2021). Transformatsiia ahrarnoho biznesu v Ukraini v umovakh realizatsii yevropeiskoho zelenoho kursu [Transformation of agrarian business in Ukraine in the context of the European Green Deal]. *Vcheni zapysky Universytetu «KROK» – Scientific notes of the University "KROK"*. No. (63). P. 33–43. [in Ukrainian].